Tove Ruokoja

Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: HE 145/2025 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö lausuu asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Yleiset huomiot

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) pitää huoltovarmuuslainsäädännön ja Huoltovarmuuskeskuksen toiminnan kehittämistä välttämättömänä huomioiden turvallisuusympäristössämme tapahtuneet muutokset ja mm. Covid-19 – pandemiasta ja Ukrainan sodasta saadut kokemukset. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti poikkihallinnollisen työryhmän valmistelemaan huoltovarmuussääntelyn uudistamista. STM on osallistunut kyseisen työryhmän työhön ja näin esityksen valmisteluun.

STM:n näkemyksen mukaan on keskeistä, että myös jatkossa jokainen ministeriö vastaa huoltovarmuudesta omalla toimialallaan. Eduskunta on hyväksynyt viime vuosina useita sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista parantavia lakimuutoksia. Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista on kehitetty myös materiaalisen varautumisen osalta. Huoltovarmuuskeskuksen toiminta tulee jatkossa yhä paremmin yhteensovittaa hyvinvointialueiden vastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen kanssa niin, että ne täydentävät toisiaan. Kokonaisuudessa tulee huomioida yhteistyö yksityisen sektorin kanssa. Edellä kuvatuin perusteluin STM kannattaa toimivaltaisten ministeriöiden ohjauksen vahvistamista Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa. Näin voidaan huolehtia muun muassa siitä, että resursseja kohdennetaan yhteiseen priorisointiin perustuen niin toimialojen välillä kuin niiden sisällä. Koska yhteisen priorisoinnin tekeminen voi osoittautua myös haastavaksi, Huoltovarmuuskeskuksen ohjauksen toimivuutta tulee seurata ja arvioida.

Huoltovarmuustoiminnan vahvuus on STM:n näkemyksen mukaan ollut erityisesti yhteistoiminnassa yksityisen sektorin kanssa. Kehittämistyössä tulee huolehtia siitä, että yritysten halukkuus varautumisyhteistyöhön säilyy ja jopa paranee entisestään. Esityksen mukaiset muutokset Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa ovat merkittäviä. STM katsoo, että lainsäädännön muutoksen vaikutuksia tulee seurata huolellisesti.

Varautumista kehitetään tällä hetkellä merkittävästi niin EU-tasolla kuin kansallisesti. EU on julkaissut 8.7.2025 varastointistrategian ja strategian lääketieteellisistä vastatoimista. Työ – ja elinkeinoministeriön sekä huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmän tulisi huolehtia siitä, että kehittämistyö huoltovarmuuden alalla tulee huomioitua huoltovarmuuskeskuksen toiminnan ohjauksessa. Myös STM:ssä jatketaan varautumisen kehittämistä. Tällä hetkellä eduskunnassa on käsittelyssä hallituksen esitys 86/2025 vp laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta, jonka tarkoituksena on antaa hyvinvointialueille Puolustusvoimien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä uusia tehtäviä, jotka liittyvät poikkeusoloihin varautumiseen ja muun muassa materiaaliseen varautumiseen. Lisäksi tarkoituksena on uudistaa tällä hallituskaudella laki lääkkeiden velvoitevarastoinnista (979/2008). Kaikki yllä mainittu voi edellyttää tulevaisuudessa tarvetta muuttaa tai täsmentää lainsäädäntöä myös huoltovarmuuden osalta.

Tove Ruokoja

Yksityiskohtaiset huomiot

STM pitää turvallisuusympäristön muutokset huomioiden perusteltuna, että 1 §:n säännös kattaa myös normaaliolojen vakavat häiriötilanteet –käsitteen poikkeusolojen lisäksi. On välttämätöntä, että lain soveltamisalaan sisältyy jatkossakin sosiaali- ja terveydenhuolto, mikä osoittautui kriittiseksi Covid-19 -pandemian aikana.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät ovat kyseisessä esityksessä varsin laajat. Tämä korostaa toimivan ohjausmallin syntymisen merkitystä. On tärkeää, että ministeriöillä on tosiasiallinen mahdollisuus ohjata Huoltovarmuuskeskuksen toimintaa.

Kyseessä olevan ehdotetun lain 12 § koskee varmuusvarastoitujen lääkkeiden, lääkinnällisten laitteiden, henkilösuojainten ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettävien tavaroiden käyttöönottoa ja jakelua. STM pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon osalta päätöksenteko on sosiaali- ja terveysministeriöllä esityksen perustelujen mukaisesti. Toimintatapa olisi yhdenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain kansallista johtamista koskevan 50 b §:n kanssa. STM korostaa, että kyseisten tavaroiden osalta varmuusvarastointi tulee suunnitella yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, Huoltovarmuuskeskuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kesken. Yhteistyö hankintojen ja niiden sisällön suunnittelussa varmistaa osaltaan, että julkisia varoja kohdennetaan vain sellaiseen varmuusvarastointiin, joka tosiasiassa vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeita. Kokonaisuudessa tulee huomioida hyvinvointialueiden oma varautuminen ja kansainvälinen yhteistyö. Lääkkeiden osalta tulee huomioida lääkelain 395/1987 vaatimukset. Koska ehdotetun lain 1§:n 3 momentin mukaisesti jokainen ministeriö vastaa huoltovarmuudesta omalla toimialallaan, olisi perusteltua harkita, että sosiaali- ja terveysministeriö olisi toimivaltainen viranomainen tekemään myös edellä mainittuja tuoteryhmiä koskevat hankintapäätökset varmuusvarastoihin.

Asiantuntijalausunnon laatijat:

Erityisasiantuntija Tove Ruokoja, STM valmiusyksikkö